

HIDDEN DIMENSIONS

Az inklúzió rejtett dimenziói
az ifjúsági szektorban

ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉS A MAGYARORSZÁGI KUTATÁS EREDMÉNYEIBŐL ÉS SZAKPOLITIKAI JAVASLATOK

MAGYARORSZÁG

Szentpétery-Nagy Melinda

HIDDEN DIMENSIONS

Az inklúzió rejtett dimenziói
az ifjúsági szektorban

Erasmus+

ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉS A MAGYARORSZÁGI KUTATÁS EREDMÉNYEIBŐL ÉS SZAKPOLITIKAI JAVASLATOK

Ha többet szeretnél megtudni:
egyutthato.eu/hidden

A kiadvány a “Hidden Dimensions” projekt keretében készült, az Együttható Egyesület, az Association Nevo Parudimos és a United Society of Balkans együttműködésében. A projektet az Európai Unió Erasmus+ programja támogatta. Szerződésszám: 2020-2-HU01-KA205-079072. A kiadvány tartalma nem feltétlenül tükrözi az Európai Bizottság, az Európai Unió vagy a velük együttműködő szervezetek hivatalos álláspontját.

Szerző: Szentpétery-Nagy Melinda

*ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem; Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai
Kar Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet*

Szerkesztette: Szentpétery Elemér

Kiadta az Együttható Közösségépítő Egyesület

info@egyutthato.eu

+36-1-797-26-54

BUDAPEST, 2023

TARTALOM

Bevezetés	1
Hipotézisek.....	1
1. Hipotézis.....	2
2. Hipotézis.....	4
3. Hipotézis.....	7
A nemzetközi ifjúsági programokba inkluzivitását akadályozó tényezők	10
Szakpolitikai javaslatok kérdőív eredményei	10
Összefoglalás és javaslatok	15
Bibliográfia.....	16

Bevezetés

A Hidden Dimensions kutatást korábbi Moonwalk kutatásunk eredményei alapján kezdeményeztük. A Moonwalk kutatásban résztvevő fogyatékossgal élő fiatalok (komplex támogatási szükségletű fiatalok) úgy gondolták, hogy láthatatlanok a társadalom számára; nincsenek a köztudatban. Ennek egyik okaként jelölték meg az akadálymentesség hiányát, amely miatt nem hozzáférhetőek a különböző szolgáltatások. Ez részben a fizikai akadálymentesség hiányát, részben egyfajta szemlélet hiányát jelenti. A fiatalok a fókuszcsoportos beszélgetésekben megfogalmazták, hogy olyan szolgáltatásokhoz férnek leginkább hozzá, amelyeknek célcsoportja a fogyatékos személyek, inkluzív programokra ritkán van lehetőség. Ebből következően vizsgálni akartuk, hogy az ifjúsági szektor mennyire hozzáférhető a fogyatékos fiataloknak és hogyan vélekednek az érintett fiatalok inklúziójáról az ifjúsági szolgáltatásokat biztosító szervezetek. Ahhoz, hogy a vizsgálni kívánt jelenséget megértsük, lehatároltuk a szervezetek körét az Erasmus+ ifjúság pályázat nyerteseire. A kutatásban a 2017-2020 közötti időszakot vettük figyelembe. A kérdőívvel, interjúvizsgálattal és dokumentumelemzéssel 200 szervezetet kerestünk meg. A kérdőíves mérés 71 válaszadó alapján készült el, majd 18 személy vett részt random kiválasztás alapján az interjúkban, fókuszcsoportokban. Azoknak a szervezeteknek, akik vállalták az interjút, elemeztük online elérhető dokumentumaikat, elsősorban a közhasznúsági jelentéseket, és az Erasmus+ projektportálon megjelenő kommunikációjukat vetettük össze, az interjúkban elhangzott információkkal. A részletes kutatási jelentések elérhetők a projekt honlapján: <https://egyutthato.eu/hidden/indexHU.HTML#>

Hipotézisek

Három hipotézis mentén vizsgáldtunk:

1. *Feltételezzük, hogy az ifjúságsegítők nincsenek felkészülve a fogyatékossgal élő fiatalok E+ projektekbe való bevonására, mivel a mindennapi ifjúsági szolgáltatásaik nem hozzáférhetőek a fogyatékos fiatalok számára.*

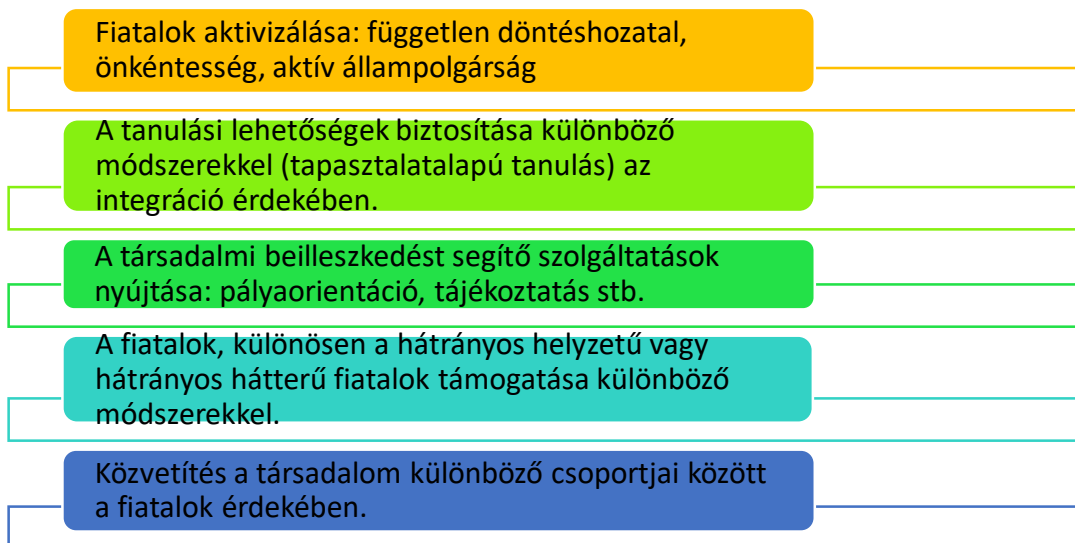
2. Feltételezzük, hogy az ifjúsági szervezeteknek nincsenek meg az erőforrások a hozzáférhetőség biztosításához, ezért a fogyatékossgal élő fiatalok nem vesznek részt a szolgáltatásaikban.

3. Feltételezzük, hogy a komplex támogatási szükségletű fiatalokkal kapcsolatos tapasztalatok és ismeretek hiánya negatívan hat a válaszadók attitűdjére, ami összefügg azokkal, hogy a fogyatékossgal élő fiatalok alacsony számban vesznek részt az E+ projektekben.

1. Hipotézis

A kérdőívünkre a válaszadó, nemzetközi ifjúsági munkát végző szervezetek jelentős részének a kérdőív kitöltésének időpontjában nem volt napi, heti rendszerességgel elérhető, tehát helyi, ifjúsági szolgáltatása. A válaszadói inkonzisztencia miatt a helyi tevékenységek megismerésére a kérdőív alapján korlátozott lehetőség nyílt. Ezért az interjú vizsgálat során fókuszáltunk arra is, hogy jobban megértsük az inkonzisztens válaszadás okát. Az egyéni és fókuszcsoportos interjúkból kiderült, hogy ha van is helyi tevékenység, akár napi rendszeres jelleggel, azok nem ifjúsági életkor, hanem téma szerint fókuszáltak (pl. környezetvédelem, színjátszás, sport). Ezek a szervezetek nem ifjúsági szervezetek, csak tevékenységeiknek van ifjúsági fókuszuk is. Más szervezetek, akik ifjúsági szervezetnek tekintik magukat gyakran nem klasszikus ifjúsági szolgáltatást nyújtanak (1. ábra), mert csak nemzetközi ifjúsági munkával foglalkoznak, vagy a lokális szolgáltatások kijelölt időpontban, de nem napi rendszerességgel érhetőek el.

Klasszikus szolgáltatásként mi a szakirodalom alapján (Coussée, 2008; Nagy, 2019; Taru et al., 2014) a következő táblázatban szereplő tevékenységeket azonosítottuk:

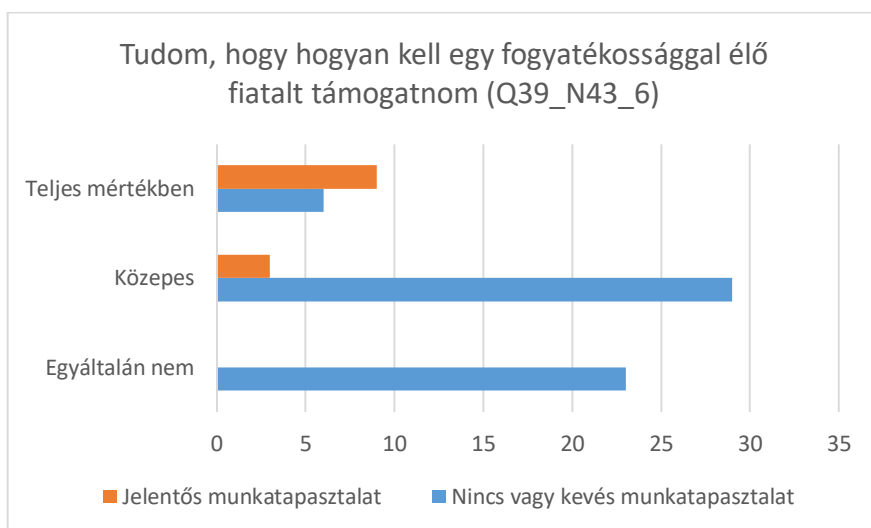

1. ábra Klasszikus ifjúsági szolgáltatások

A klasszikusságát az adja az 1. ábrán lévő szolgáltatásoknak, hogy az első ifjúsági szervezetek a legtöbb európai országban ezeket a szolgáltatásokat biztosították a helyi fiatalok számára. A kutatási terv készítésekor a szakirodalom, továbbá a projektben résztvevő nemzetek (magyar, görög, román) ifjúsági munka történeti kutatásai szerint, ezek azok az alap szolgáltatások, amelyeket mindenhol általában biztosítottak (Antoniou et al., 2018). Napjainkban ezek olyan alaptevékenységei lennének az ifjúsági szervezeteknek, amelyek minden nap elérhetők a fiatalok számára, vagyis a szervezet fő célja, fő tevékenysége, hogy az 1. ábrán szereplő szolgáltatásokat nyújtsa fiataloknak napi rendszerességgel, nemzeti és nemzetközi szinten is.

Azok a szervezetek, akik biztosítanak napi ifjúsági szolgáltatásokat ritkán kerülnek kapcsolatba fogyatékossgal élő fiatalokkal. **Összesen 6 válaszadó jelölte azt, hogy napi klasszikus ifjúsági szolgáltatásai akadálymentesen hozzáférhetők.** A nyert adatok alapján megállapítottuk, hogy a fogyatékos emberek bevonása **a kommunikáció hiánya miatt is alacsony, csak 13% esetében van kiemelve, hogy fogyatékos fiatalok számára is szolgáltatnak.** A kommunikációt pedig elsősorban az határozza meg, hogy kiket, milyen fiatalokat tekintenek célcsoportnak.

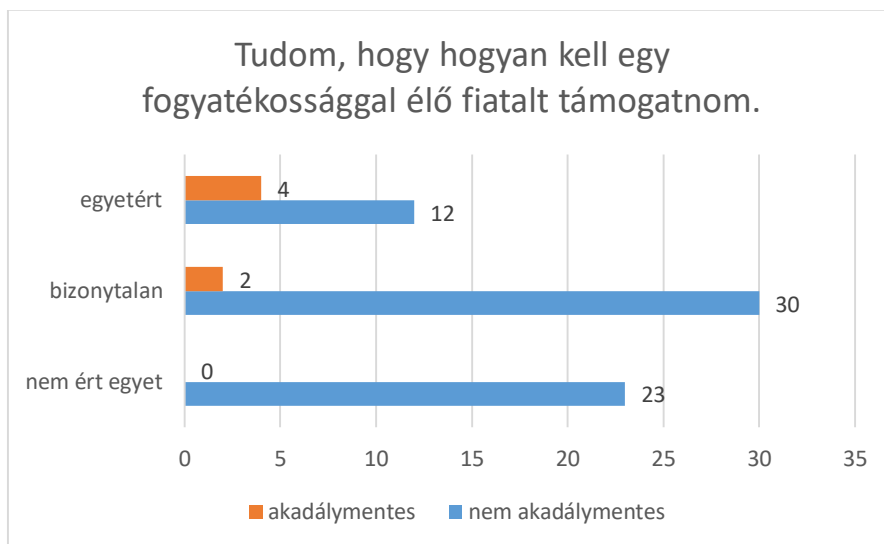
A 2. ábra mutatja, hogy a munkatapasztalat hiánya, összefügg azzal, hogy a válaszadók nem vagy kevésbé érzik képesnek magukat fogyatékos fiatalok bevonására.

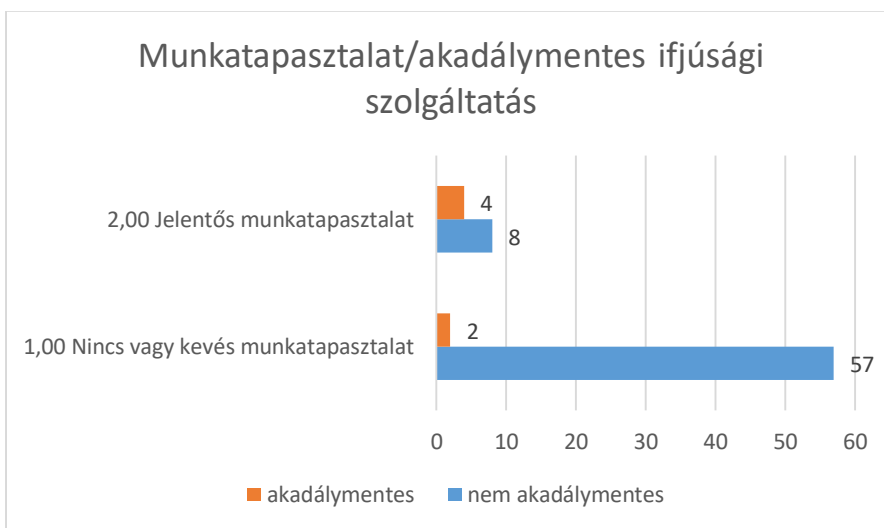
2. ábra Fogyatékos emberekkel szerzett munkatapasztalat és kompetenciaérzet kapcsolata

Feltételeztük, hogy fogyatékos fiatalokkal szerzett munkatapasztalat mértéket befolyásolja az intézmény akadálymentessége, vagyis a hozzáférhetőség hiánya; azonban a válaszok alapján az akadálymentesség hiánya nincs közvetlen kapcsolatban sem a felkészületlenséggel,

sem a tapasztalatlansággal. Másként fogalmazva, az akadálymentes környezet elősegítheti a fogyatékos fiatalok bevonását, és az ifjúság segítői tevékenységet végzők tapasztalatszerzését, de nem kimutatható, hogy az akadálymentesség hiánya miatt nem férnek hozzá a fiatalok a szolgáltatásokhoz, amelyet az interjúk megerősítettek. A 3-4. ábra azt mutatja, hogy nagyobb a valószínűsége, hogy van munkatapasztalat fogyatékossgal élő fiatalal, ha egy helyszín akadálymentes, de nem feltétlenül van összefüggés.

3. ábra Akadálymentes környezet és fogyatékos fiatalok támogatásával kapcsolatos kompetenciaérzet

4. ábra Fogyatékos fiatalokkal szerzett munkatapasztalat és akadálymentesség közötti kapcsolat

Az interjú vizsgálatok alapján az ifjúságsegítők nem érzik magukat felkészültnek fogyatékossgal élő fiatalok bevonására, aminek háttérében elsősorban a képzettségük hiányosságát és a szervezeti kapacitások hiányát azonosítják, ami miatt nem keresik a tapasztalatszerzésre a lehetőséget.

Egyszerűen fogalmazva a komplex támogatási szükségletű fiatalok nem tartoznak a célcsoportjuk körébe, *nincsenek tevékenységeik fókuszában*. Az interjúkban résztvevő ifjúsági szervezetek többségének nincs állandó nyitva tartással rendelkező ifjúsági irodája, ifjúsági közösségi tere, de azoknál sem jelennek meg a komplex támogatási szükségletű fiatalok, akik foglalkoznak helyi ifjúsági munkával. A helyszín akadálymentessége vagy annak hiánya, ahogy a kérdőív alapján gondoltuk, csak közvetve befolyásolja a részvételüket. A válaszadók többsége szerint a komplex támogatási szükségletű fiatalok láthatatlanok a szervezetük számára. A fiatalok elérése általában nehéz megállapításuk szerint; a résztvevőket egy-egy programra toborozni kell, volt, aki a cukros bácsi jelzővel illetve emiatt saját magát. A fogyatékossgal élő fiatalok megtalálása, bevonása pedig véleményük szerint még nehezebb a láthatóságuk hiánya/kondíciójuk miatt, vagyis csak célirányos megkereséssel lehetséges. Ettől az ifjúsági szolgáltatók egy része elzárkózik a kapacitás hiányra, képzettség, szakmai tapasztalat és akadálymentes helyszín hiányára hivatkozva.

Vagyis a hipotézis fordítva és részben igaz: *Az E+ ifjúság pályázó szervezetek nemzetközi ifjúsági szolgáltatásai nem hozzáférhetőek a fogyatékos fiatalok számára, mivel az ifjúságsegítők nincsenek felkészülve a fogyatékossgal élő fiatalok helyi és nemzetközi projektekbe való bevonására és az nem is áll szándékukban.*

2. Hipotézis

A kérdőívre válaszadó szervezetek nagy arányban (54,4%) jelölték meg, hogy nem kapnak önkormányzati/állami támogatást, ami valószínűleg együtt jár a szervezet fenntartásának bizonytalanságával. Ugyanakkor a normatíva, rendszeres anyagi támogatás hiánya és az épület akadálymentessége között nem találtunk kapcsolatot.

A bentlakásos programok esetében sem találtunk ilyen kapcsolatot, de kimutatható a válaszok alapján, hogy ha van rendelkezésre álló forrás, akkor sem keresnek akadálymentes helyszínt programjaiknak. Elsősorban azért, mert azt feltételezik, hogy nincs kizárólagos használatot biztosító és megfizethető akadálymentes helyszín. A E+ pályázatokban elnyerhető összegek már nem arányosak a piaci árakkal, az akadálymentes helyszínek pedig jóval drágábbak. A programra fordítható költségek ugyan finanszíroznák az akadálymentes szállást, és egyéb hozzáférést biztosító körülményeket, azonban a szervezőknek és a szervezetnek az extra energiabefektetés honorálására nem jut elegendő összeg.

A szervezetek emellett korlátozott mértékben rendelkeznek információval az igényelhető extraköltségekről, de ezek alapján úgy gondolják, hogy a bevonás és az azzal járó bonyodalmaknak aránytalanok a honoráriummal; az energiabefektetés anyagilag nem éri meg számukra.

Az Erasmus+ ifjúság által kínált lehetőségben a bevonáshoz szükséges extra költséget nem hívják le, részben azért, mert nem rendelkeznek elegendő információval erről, tehát, hogy mire és milyen feltételekkel vehető igénybe, részben azért, mert a komplex támogatási szükségletű fiatalok nincsenek a látóterükben, így nincs garancia arra, hogy nyertes projekt esetén be tudják majd őket vonni. Ha nem terveztek be a speciális szükségletre költséget, de mégis jelentkezik egy érintett fiatal, akkor nem felétlenül küldik el, viszont nem tudják számára garantálni a szükséges feltételeket. Elmondják, hogy mik a lehetőségek, a fogyatékkal élő fiatal pedig eldönti, hogy képes-e alkalmazkodni vagy sem az ajánlathoz.

A költségvetés átstrukturálása problémákba ütközhet, utólagosan felmerült költségekre nem lehet később kiegészítő támogatást kérni.

„Költség, az van rá, hogyha azt mondjuk, a rendkívüli költséget vagy a kísérő személyt, mint fogalom akár az ifjúsági cserében, akár az önkéntes projekteken, úgyhogy erre van lehetőség, csak meg kell találni azt a személyt, tehát hogy ha külföldi jön, nekünk az egy nagy nehézség például itt, hogy a megyében, hogy a környéken kapjunk egy olyan személyt, aki igenis beszél akár angolul.” (29 éves, férfi)

„Én azt gondolom, hogy van külön sor extra költségekre. Ugye ebben nem vagyok járatos, és nem akarok hülyeségeket mondani, mert nem látom a számokat mögöttem, hogy mennyi, de ugye amit az előbb mondtál, hogy nyilván ez azt feltételezi, hogy van olyan ember, akit bizonyos órában be tudunk erre vonni.” (47 éves, férfi)

- „Milyen pluszköltségek?”

- „Hát például, mondjuk, egy eszközbeszerzés vagy kölcsönzés, vagy mondjuk, személyi segítő biztosítása, és oké, hogyha az ember ezt előre tervezi, meg tudja, hogy terveznie kell, akkor ezt meg tudja tenni. Utólag is lehet azt mondani, hogy bármennyit át lehet csoportosítani arra a sorra bárhonnán, ahol erre lehet pénzt fordítani, de hogy... vagy erre lehet forrást teremteni, de hogy azért a tapasztalat az, hogy nem mindig van erre lehetőség, hogy akkor én most oda akármennyit átcsoportosítsak, merthogy az a forrás máshol, másra van lekötve.” (35 éves, férfi)

Azért lenne hát szükség a lokális ifjúsági munkára, hogy a fogyatékossgal élő fiatalok helyi szinten legalább a látókörükbe kerüljenek, majd második lépcsőként, már tervezetten a nemzetközi programokba.

Egy ifjúsági csere esetében 33 EUR/fő/éj költséget tud igényelni a pályázó Magyarországon 2007 óta, e mellett igényelhető extra költség, amennyiben fogyatékos vagy 'kevesebb lehetőséggel rendelkező' fiatalot von be a programba. Harminc résztvevő esetén, amelyből egy személy fogyatékossgal él 9010 euro a támogatási összeg kilenc éjszakára, ami 3.577.564 Ft¹. Egy magyar, ismert szálláskereső portálon, a legolcsóbb legalább mozgáskorlátozottak és kutyás segítséget igénylő szálláshely közel 5 millió forintot várna el, ha 2022 novemberében zajlana az ifjúsági csereprogram. Az internet oldalon a következő feltételek alapján kerestünk szállást: harminc felnőtt férőhely, akadálymentes környezet, a teljes ellátás. Ennek összesen három szállásadó felelt meg.

A keresés alapján csak feltételezhetjük, hogy akadálymentes a helyszín, de az valójában csak a helyszíni felmérést, bejárást követően derül ki.

Mindenesetre a portál által felkínált szállások mindegyikén kellene még osztozni idegenekkel, és nem biztosított a programhoz a tréning terem. Ezeket a helyeket a jelenlegi finanszírozás alapján nem lehetne igénybe venni, akkor sem, ha 10 vagy több fogyatékos fiatal venne részt ebben az elképzelt programban. Így ahhoz, hogy fogyatékossgal élő fiatalokat tudjanak bevonni például egy ifjúsági cserébe a pályázó szervezetek, elég alapos ismerettel kellene rendelkezniük a megfizethető és megfelelő helyszínekről, és a bevonni kívánt fiatalok szükségleteiről. Ez, mivel nem kifejezetten fogyatékos embereket támogató szervezetekről van szó, nem biztos, hogy elvárható.

Amennyiben az Európai Unió tényleg segíteni kívánja a fogyatékos fiatalok ifjúsági programokba történő integrációját, úgy érdemes volna a programok fejkvótáit a piaci áraknak megfelelően meghatározni, tekintve, hogy a magyar szervezetek többsége nem részesül állami támogatásban. Az interjúk és a dokumentumelemzés alapján úgy gondoljuk, hogy a vizsgált szervezetek többsége projektlapú működést valósít meg, ami meghatározza a működésüket, beosztja az idejüket.

¹ 2022. szeptemberi árfolyam szerint

A rendelkezésre álló anyagi lehetőségeik nem teszik lehetővé pl. az akadálymentes környezet biztosítását, de azt sem, hogy hosszútávon alkalmazzanak olyan szakembereket, akik támogatják a fogyatékossgal élő fiatalok inklúzióját. A projektek rövidtávon biztosítanak egy nem állandó teamnek forrást, és csak kevés munkavállalót tudnak foglalkoztatni, vagy egyáltalán nem foglalkoztatnak. A tevékenységeket az elemzett közhasznúsági jelentések és interjúk alapján kevés foglalkoztatottal, gyakran csak megbízással, vagy vállalkozási szerződéssel, esetleg önkéntes munkával valósítják meg.

Az interjúkban résztvevők átlagéletkora viszonylag magas volt (38,8 év), így a civil szektorra és azon belül az ifjúsági munkára is jellemző lehet az előregedés, aminek okaként a válaszadók a versenyképes bérezés hiányát jelölték meg. Nem tudnak a munkaerőpiacról fiatalokat hosszútávon foglalkoztatni, mert a jó képességű, nyelveket beszélő fiatalok a versenyszférába mennek magasabb fizetésért dolgozni. Azokat a fiatalokat próbálják elsősorban megtartani, utánpótlássá képezni, akik résztvevők voltak korábban egy-egy ifjúsági programban. Feléjük így olyan követelményeket támasztanak, amelyeket maguktól szakemberként elvárnak: Magas minőségű teljesítmény, és ehhez alkalmas nyitott, rugalmas, önálló, felkészült, szabálykövető, terhelhető személyiség.

Az utánpótlás probléma, szakemberhiány, ami Budapesttől távolodva egyre gyakoribb jelenség, és a kiszámíthatatlan fenntartás, kedvezőtlen az inklúzióra nézve. Helyi ifjúsági munkát csak az önkormányzati szerződéssel rendelkező szervezetek tudnak fenntartani.

Mindezek alapján hipotézisünket, hogy *az ifjúsági szervezeteknek nincsenek meg az erőforrások a hozzáférhetőség biztosításához, ezért a fogyatékossgal élő fiatalok nem vesznek részt a szolgáltatásaikban* igazoltnak tekintjük, azzal a feltétellel, hogy az erőforrások hiánya – anyagi és emberi – közvetve negatívan befolyásolja az inklúziót. Azért közvetve, mert ráerősítenek az egyébként jelenlévő belső ellenállásra.

3. Hipotézis

A kérdőíves vizsgálatban a válaszadók egy része egy ponton túl elutasító (élettársi kapcsolat, házasság, fogyatékos gyermek nevelése) a fogyatékos emberekkel szemben. A mintában azok, akik elutasítók, kellemetlennek élik meg a fogyatékos fiatalok közelségét, és gyakrabban vélik úgy, hogy speciálisan képzett szakemberre van szüksége egy fogyatékos fiatalnak, mert

eltérőek a szociális szükségleteik, és mert az érintett fiatal a fogyatékos emberek csoportjában inkább képes a fejlődésre.

A kérdőív mintanagysága, és azon belül a fogyatékos emberekkel szerzett szakmai tapasztalattal rendelkezők kis száma miatt óvatos feltételezés részünkről az, hogy az ismeretek és szakmai tapasztalat nem befolyásolja számottevően a mélyen rejlő előítéleteket.

Úgy tűnik, hogy azok, akik el tudnának képzelni akár házastársi kapcsolatot is fogyatékos személlyel attól függetlenül nyitottaknak gondolják magukat, hogy van-e személyes érintettségük vagy munkatapasztalatuk fogyatékos emberrel.

Kérdőívünkbe a fogyatékosokkal kapcsolatos ismerteket is próbáltuk mérni, amely alapján megállapítható, hogy a válaszadók ismeretei gyógypedagógiai, fogyatékoságtudományi és egyéb a fogyatékosághoz kötődő területeken hiányosak. Gyakran a normalitás és az épségizmus dimenziójában ragadnak, vagyis a szerzett ismeretek a fogyatékosokkal kapcsolatban lehet, hogy orvosi értelemben kiválóak, de filozófiai értelemben elégtelenek.

A kérdőív kérdései nem mérték maradéktalanul a válaszadók nézeteit, a válaszadók gyakran igyekeztek konform válaszokat adni, ezért az interjúk jobban alátámasztották a hipotézist.

Az interjúban résztvevő személyek többsége saját megítélése szerint is kevés ismerettel, tapasztalattal rendelkezik komplex támogatási szükségletű fiatalok bevonásához. Alapvetően azt gondolják, hogy a fogyatékosággal élő fiatalok bevonása kapacitásigényes, mert folyamatos gondoskodást, támogatást igényelnek, amelyhez egy szakértő személy állandó jelenléte szükséges. A fogyatékoságot, tehát az önálló részvétel akadályának tekintik. Személyes tapasztalatok hiányában, elsősorban olyan ismerősök véleményére támaszkodnak, akiknek például szülőként van tapasztalata. Tőlük azt látják, hallják, hogy a fogyatékos gyermek nevelése teher és önfeláldozás. Az, hogy ezek a nehézségek gyakran nem a gyermek állapotából, hanem a lyukas és hiányzó ellátórendszerből és/vagy a társadalmi szolidaritás hiányából fakadnak nem mondják ki. Tapasztalati szakértőktől nem szereznek információkat, és ahogy a kérdőíves vizsgálat alapján az inklúzióban sem tekintenek rájuk kulcsszereplőként, ami egyfajta *felülről lefelé integráció* (Rapos et al., 2011, p. 34,43). A kirekesztés ezen formája nem épít a „semmit rólunk, nélkülünk” elvre, viszont határozott elképzelése van arról, hogy hogyan, milyen értékek mentén kellene a célcsoportnak integrálódni.

A fogyatékos személyek nem heterogén csoportokként, heterogén képességekkel és szükségletekkel jelennek meg gondolatikban.

Az inklúziót a medikális szemlélet - a fogyatékos fiatalok deficiteire összpontosítanak, az elkülönített szakértői segítségnyújtást támogatják, az érintettek tapasztalataira nem építenek - is akadályozza (Goodley, 2019, p. 6).

A harmadik hipotézist az interjúk alapján alátámasztottnak, tehát igaznak tekintjük: *A komplex támogatási szükségletű fiatalokkal kapcsolatos tapasztalatok és ismeretek hiánya negatívan hat a válaszadók attitűdjére, ami összefügg azzal, hogy a fogyatékossgal élő fiatalok alacsony számban vesznek részt az E+ projektekben.*

A nemzetközi ifjúsági programokba inkluzivitását akadályozó tényezők

A fogyatékossgal élő fiatalok ifjúsági programokba történő bevonásának hiánya csak komplex jelenségként értelmezhető. Alapvetően nyolc egymáshoz szorosan kapcsolódó ok befolyásolja:

1. anyagi nehézségek, és kapacitás hiány
2. a résztvevő fiatalok felé támasztott magas követelmények (pl. *angol nyelvtudás, előzetes tudások, nyitottság, önállóság, stb.*)
3. az Erasmus+ ifjúság programból eredő strukturális problémák és a lehetőségek pontos ismeretének hiánya
4. inklúzió melletti elköteleződés hiánya
5. akadálymentesség hiánya
6. képzettség, ismeretek hiánya sajátos nevelési igénnyel, fogyatékossgal kapcsolatban
7. negatív attitűdök, nézetek
8. komplex támogatási szükségletű fiatalok láthatóságának hiánya

Ezek együttesen eredményezik azt, hogy a komplex támogatási szükségletű fiatalok heterogén csoportjáról alapvetően azt feltételezi az interjúalanyok többsége, hogy olyan kapacitás igényük van, aminek a szervezetük nem tud megfelelni. Továbbá a kutatás eredményei alapján úgy véljük, hogy a megkérdezett ifjúsági szervezetek nem látják szerepüket, helyüket a fogyatékos személyek társadalmi integrációjában.

Szakpolitikai javaslatok kérdőív eredményei

A kutatás eredményeire építve állítottunk össze egy másik kérdőívet az inklúzióra vonatkozó javaslatokkal, és megkérdeztük a disszeminációs eseményen szakértő közönségünket, hogy melyik mellett foglalnának többségében állást.

A konferencián a szakpolitikai javaslatokhoz kapcsolódó kérdőívünkben 38-at kaptunk vissza kitöltve. A válaszadók 75%-a nő (24 fő) nő, 40 év feletti személy volt (47,3%, 18 fő). *Kilenc fő jelölte magát fogyatékossgal élő személynek*, és 13 fő (34,2%) jelölte azt, hogy van közeli hozzátartozói között, fogyatékos személy. Mindkét szám alacsonynak tűnik, azonban, ha a Hidden Dimensions (HD) kutatás ifjúsági szervezetekre vonatkozó kérdőíves vizsgálatát nézzük, amely válaszadói között önbevallás alapján nem volt fogyatékos személy, és keveseknek volt közeli hozzátartozója fogyatékos személy, akkor megállapítható, hogy a konferencia elérése jó volt ebben a tekintetben, tehát egy inkluzív eseményről beszélünk.

A rövid kérdőívünkben Hidden dimensions kutatás alapján a következőket kérdeztük meg a konferencia résztvevőktől:

- Ön szerint a felsorolt lehetőségek közül melyik segítené elő leginkább a fogyatékossgal élő fiatalok inklúzióját az Erasmus+ ifjúság programokba?

1. Magasabb fejkvóta és extra költség fogyatékossgal élő fiatalok bevonása esetén

Ez a választ jelölték meg a legtöbben 63,2%, 24 fő gondolta úgy, hogy ez a fogyatékossgal élő fiatalok ifjúsági programokhoz való hozzáférését növelné. A Erasmus+ ifjúság programjaiban a pályázóknak eddig is volt lehetősége extra költségre pályázni, ennek ellenére alacsony a bevonás, amelyet a HD kutatás kérdőíves és interjú vizsgálatai is alátámasztanak. Ugyanakkor az is megállapítható az interjúkból, hogy pályázók számára nem tiszta, hogy extra költséget igényelhetnek, és hogy pontosan mire igényelhetik azt. Tévedés lenne azonban azt hinni, hogy az extra költségeknek mindenki számára motiváló ereje van, ellenkezőleg. A HD kutatás interjúalanyai egy képzeletbeli mérlegre teszik az inklúziót; a mérleg egyik oldalán vannak a költségek, a másik oldalon pedig a kapacitásigénye a fogyatékossgal élő fiatalok bevonásának, és ez utóbbi gondolataikban olyan nehéz, hogy a másik oldalon a költségek nem tudják azt kompenzálni.

2. Kötelező százalékban meghatározott reprezentációt biztosító kvóta legalább 20 fő bevont fiatal esetén

Ez volt a legnépszerűtlenebb válaszlehetőség, összesen 6 fő jelölte meg – tehát a válaszadók többsége ellene lenne - pedig általában a kisebbségek reprezentációját a kvótákkal szokták biztosítani vagy kikényszeríteni. Egy példa erre Magyarországon a nők felsőoktatási műszaki/mérnöki karokon való részvételének biztosítása az 1950-es években, amikor 20-30%-os kvótát határoztak meg rendeletben, azért, hogy elérjék azt az arányt, ami abban az időszakban más felsőoktatási területeken meg volt (Polyák, 2016). Számos más példával is élhetnénk itt, amelyek mindegyike valamilyen hátrányos helyzetben lévő csoport társadalmi pozícióját kívánta megváltoztatni.

3. Akadálymentesítési pályázatok civil szervezetek számára

Ezt is csak 12 fő (31,6%) gondolta szükségesnek. A HD kutatás pedig azt mutatta, hogy az akadálymentesítési megoldásokról való információk hiánya mellett, a ráfordítható források hiányáról is szó van, tehát az ifjúsági munkával foglalkozó civil szervezeteknek nincs forrása arra, hogy ifjúsági irodákat, közösségi tereiket, vagy táborhelyeiket - ha egyáltalán rendelkeznek ilyennel- akadálymentesítsék.

4. Erasmus+ nyertes pályázó szervezetek kötelező inklúziót elősegítő képzésen való részvétele

A válaszadók majdnem fele (16 fő, 42%) gondolta úgy, hogy kötelező képzés támogatná az inklúziót.

A keresztábra elemzések azt mutatták az egyes válaszok esetében, hogy a fogyatékossgal élő válaszadók többsége, 9-ből 7 fő a magasabb bevonási költségeket támogatná fogyatékos résztvevő esetén, és ugyan így a többség, 7 fő elutasítaná a kötelező kvótát, mint a reprezentáció biztosítékát. Az akadálymentesítésre szánható forrásokat fele-fele arányban támogatják vagy elutasítják. A kötelező inklúziós képzést többségében (9-ből 6 fő nem támogatja).

Hasonlóan gondolkodnak azok is, akiknek van *fogyatékossgal élő hozzátartozója* is, 13 főből 10 támogatná, hogy fogyatékos fiatal bevonása esetén magasabb támogatást kapjon a pályázó, és 13-ből 10 nem támogatná a kötelező kvótát. 13-ből 8 fő, nem tartja fontosnak az

akadálymentesítéssel kapcsolatos pályázatokat civil szervezetek számára és a kötelező inklúziós képzést sem.

Összességében elmondható, hogy a kitöltők egyetlen egy általunk javasolt válasszal szimpatizáltak, ez pedig a magasabb költségek biztosítása, ami már eleve adott a pályázati rendszerben, de hatástalan. Több információra, és az extra költségek további emelésére lenne szükség ahhoz, hogy az integráció jobban a fókuszba kerüljön.

HD kutatásban a civil szervezetek képviselői, és/vagy ifjúságsegítő interjúalanyai nem tudták egyértelműen meghatározni kik a fogyatékos személyek, többnyire súlyos fogyatékoságokban gondolkodtak, a sajátos nevelési igényű tanulókat például nem sorolták a csoportba. Ez az eredmény és az előző kérdés is adja, hogy érdemes lenne az ifjúsági programok fogyatékos fiatalok számára való hozzáférhetőségéről megbízható adatokat szerezni. Különösen akkor, ha magasabb költségeket akar egy pályázó igényelni. A korábbi speciális szükséglet, vagy a jelenlegi kevesebb lehetőséggel élő fiatal kategória tág, és relatív. Relativizálja a fogyatékoságot, ami nem csak kevesebb lehetőség, hanem komoly hátrány az egyenlő hozzáférésben, részvételben a társadalom minden javához, akkor is, hogyha nem látható fogyatékoságról van szó. A fogyatékoságok 70%-a láthatatlan (Kosek, 2021).

- Ön szerint, hogyan lehetne megbízható adatokat szerezni a bevont fogyatékosággal élő fiatalok számáról az Erasmus+ ifjúsági programokban?

1. Külön kategóriát kellene képezniük a pályázati beszámolóskor

A válaszadók többsége (23 fő, 60%) egyetértett ezzel, és ennek megfelelően konzisztensen utasították el többségében a következő állítást.

2. elég, ha a kevesebb lehetőséggel élő fiatalok csoportjába vannak sorolva a pályázati beszámoló űrlapban

84,2% (32 fő) gondolta úgy, hogy nem elég, ha a kevesebb lehetőséggel élő fiatalok csoportjába soroltak.

3. az inklúziót ígérő szervezeteket személyes látogatással kellene ellenőrizni a projekt megvalósítása során

A többség (25 fő, 65%) elutasítja azt, hogy személyes látogatással kellene ellenőrizni a projektek inklúзивitását és nem gondolják azt sem, hogy a szervezetek egyéni beszámolója mellett szükséges lenne a fogyatékoság tényéről - orvosi értelemben – valamilyen dokumentumot felmutatni beszámoláskor.

4. a fogyatékosággal élő fiatalok szakorvosi igazolását, vagy pedagógiai szakvéleményét a beszámoláskor el kellene küldeni a Nemzeti Irodának.

84,2% (32 fő) gondolja úgy, hogy nincs szükség ilyen igazolásra.

A megváltozott munkaképességű, fogyatékos emberek foglalkoztatását hasonló intézkedések befolyásolják pozitív irányba, tehát kvóta, szakértői szakvélemény és az iskolai integráció mértékéről a pedagógiai szakszolgálat papírjai alapján tudnak hiteles statisztikai adatokat nyerni a szakpolitikában.

Fogyatékosággal élő válaszadóink többsége szerint (9-ből 6 fő) a fogyatékos fiataloknak külön kategóriát kellene képeznie az űrlapokon, beszámolókon, és *minden fogyatékosággal élő válaszadónk (9 fő), úgy gondolta, hogy nem elegendő, ha a fogyatékos személyek a kevesebb lehetőséggel élő fiatalok csoportjába vannak sorolva.* Ugyanakkor többségében nem értenek egyet azzal, hogy komolyabb ellenőrzés alá kerüljenek az E+ ifjúság megvalósítói, nem támogatják sem a szakvélemény benyújtást, sem a projekt megvalósítás gyakoribb személyes ellenőrzését.

A hozzátartozók többsége (13-ből 7) úgy gondolja, hogy nem kell a fogyatékos személyeknek külön kategóriát képezni pályázaskor, de többségében (13-ből 10) nem támogatják azt sem, hogy a kevesebb lehetőséggel élők csoportjába legyenek sorolva. Többségében (13-ből 10) nem támogatják, hogy szakvéleménnyel kelljen a projektbe való bevonáskor vagy utána a fogyatékoság tényét igazolni, ugyanakkor inkább hajlanak arra, hogy a projekteket a megvalósítás során személyes látogatással kellene ellenőrizni (13-ből 8).

- Ön szerint egy kötelező, inklúziót elősegítő, képzésen milyen gyakran kellene részt vennie a nyertes szervezeteknek?
 1. évente
 2. háromévente
 3. ötévente
 4. nincs szükség ilyen képzésre

34 érvényes választ kaptunk a kérdésre, amelyből 1 személy jelölte, hogy nincs szükség kötelező inklúziót elősegítő képzésre, aki nem volt fogyatékos személy, de van fogyatékossgal élő hozzátartozója. *A fogyatékossgal élő személyek mindegyike (9 fő) szerint évente kellene egy ilyen kötelező képzést tartani az E+ pályázó szervezeteknek.* Ezzel többségében (13-ból 8) azok a válaszadók is egyetértenek, akiknek van fogyatékossgal élő közeli hozzátartozójuk. Közülük 4-en gondolják úgy, hogy háromévente elég lenne egy ilyen kötelező képzés. Senki nem jelölte a válaszadók közül, hogy 5 évente legyen ilyen kötelező képzés. A fogyatékossgalban semmilyen formában nem érintett személyek közül is a többség 15-ből 8 fő úgy gondolta, hogy évente, 7 fő pedig úgy gondolta, hogy 3 évente kellene lennie e ilyen képzésnek.

- Ön szerint a felsoroltak közül, milyen tartalommal kell bírnia egy inklúziót elősegítő képzésnek?
 1. segítő kapcsolat módszerei
 2. sajátos nevelési igény, fogyatékossgai típusok
 3. fogyatékossg tudományi ismeretek, gyógypedagógiai szociológiai ismeretek
 4. akadálymentes környezetre vonatkozó ismeretek pl. személyi asszisztencia, jelnyelvi tolmács, fizikai akadálymentesítés, könnyen érthető kommunikáció stb.
 5. akadálymentes nem formális pedagógiai módszerek ismerete
 6. jogszabályi ismeretek

Erre a kérdésre a válaszadók több választ is megjelölhettek, így az eredményeket ismét népszerűség és a fogyatékossgalban való érintettség foka szerint mutatjuk be. A következő táblázat alapján megállapítható, hogy a válaszadók körében a legnépszerűbb a fogyatékossg tudományi ismeretek, gyógypedagógiai szociológiai ismeretek voltak.

1. táblázat Mi legyen egy inklúziós képzés tartalma?

Inklúziós képzés tartalma		Frequency	Percent
Valid	segítő kapcsolat módszerei	9	23,7
	sajátos nevelési igény, fogyatékossgai típusok	8	21,1
	fogyatékossg tudományi ismeretek, gyógypedagógiai szociológiai ismeretek	12	31,6
	akadálymentes környezetre vonatkozó ismeretek	2	5,3
	akadálymentes nem formális pedagógiai módszerek ismerete	1	2,6
	jogszabályi ismeretek	6	15,8
	Total	38	100,0

A válaszok népszerűségét nem befolyásolta, hogy valaki milyen távolságra van a fogyatékoságtól – érintett, hozzátartozó, egyik sem.

Összefoglalás és javaslatok

A konferencia kérdőív válaszadóinak, de főként a megkérdezett fogyatékos személyek véleménye alapján a következő javaslatokat fogalmazzuk meg:

- Magasabb költségek biztosítására van szükség a nemzetközi ifjúsági programokban, ahhoz, hogy az E+ pályázó szervezetek inklúzióban gondolkodjanak.
- Évente, háromévente a nyertes vagy rendszeresen pályázó szervezeteknek egy kötelező inklúziós képzésen kellene részt venniük. Ennek hossza a szükséges ismeretek elsajátításához legalább három nap. Amit azért tartunk indokoltnak, mert például a támogató szolgálati kötelező képzések elméleti része általában 1,5 vagy 2 hét a támogató szolgáltatásban dolgozó személyi segítők számára, akiknek a legtöbb esetben 1 évnél is hosszabb gyakorlati tapasztalata van fogyatékos személyek személyi segítségével/terápiás munkatársként való támogatásában. Ez az elméleti képzés az önállóéletvitel filozófiáját, és alapvető ismereteket nyújt a szociális munka, fogyatékoságtudomány és gyógypedagógia területéről, azért, hogy a sokféle végzettségű, és tapasztalatú személyeknek legyen valamilyen közös tudása, de legfőképpen integrációt segítő szemlélete a fogyatékos emberekről.

Az eredmények alapján indokolt lenne megismernie a pályázóknak az ifjúsági munka, és fogyatékoságtudomány történeti előzményeit és filozófiai megközelítéseit, továbbá a fogyatékos emberekkel kapcsolatos gyógypedagógiai szociológiai adatokat, hogy ezek függvényében, ismeretében mérlegeljék a fogyatékos fiatalok bevonását vagy elutasítását.

Bibliográfia

- Antoniou, I., Galani, A., Giannaki, D., & Magkou, M. (2018). *Strategic Framework For The Empowerment Of Youth*. <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/greece>
- Coussée, F. (2008). *The relevance of youth work 's history*.
<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.510.1677&rep=rep1&type=pdf>.
- Goodley, D. (2019). Oktatás. A neoliberális-épségista oktatás megkérdőjelezése a kritikai pedagógia segítségével (részlet). *Fogyatékoság És Társadalom, 1*, 5–28.
<https://doi.org/10.31287/FT.hu.2019.1>
- Kosek, E. (2021). *Engage in Inclusion! Guide on disability-inclusive European youth projects*.
https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-4230/SPI_disability_inclusion_guide.pdf?
- Nagy, Á. (Ed.). (2019). *Egyszer volt , hol nem volt ... Az ifjúságsegítő képzés Magyarországon*. Neumann János Egyetem – Iuvenis Ifjúság szakmai Műhely, Ifjúság szakmai Társaság.
<https://mek.oszk.hu/19300/19396/>
- Polyák, P. (2016). „A hallgatóknak meg kell lenni” A felsőoktatási beiskolázás és felvételi rendszere az első ötéves terv idején. PTE Egyetemi Levéltár igazgatója.
<https://leveltar.pte.hu/sites/leveltar.pte.hu/files/files/kiadvanyok/kismonografia.pdf>
- Rapos, N., Gaskó, K., Kálmán, O., & Mészáros, Gy. (2011). *Az adaptív-elfogadó iskola koncepciója*. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet.
<https://mek.oszk.hu/13000/13021/13021.pdf>
- Taru, M., Coussée, F., & Williamson, H. (2014). *A Historical Overview The history of youth work in Europe. Relevance for today 's youth work policy*. Council of Europe and the European Commission.